

HATIRALAR VE NÜKTELER ARASINDA YAHYA KEMAL

Yrd. Doç. Dr. Âlim GÜR*

Öyle insanlar vardır ki, hayatlarını dolu dolu ve kayda değer şekilde yaşamışlardır. Böyle insanlardan, hem sağlıklarında, hem de ölümlerinden sonra, bolca söz edilmiştir. Yine öyle sanatçılar çıkmış ki, birçok yönleri gibi hatıra ve nükteleri de önemli ve üzerinde durulmaya değer nitelikte görülmüştür. Kannaatimizce Yahya Kemal'de böyle bir insan ve sanatkardır. Bundan dolayı, bu yazımda, Yahya Kemal'in değişik yönlerini yansıtacak, pek fazla yayılmamış ve duyulmamış hatıraları ile nüktelerini derleyebildiğim kadarıyla sunmaya çalışacağım.

Onunla ilgili hatıraları öncelikle iki genel başlık altında toplamak mümkün: 1. Kendi el yazısıyla yazdıkları ve anlattıkları. 2. Henüz sağken şairle diyalog kuranların onun hakkında yazdıkları ve anlattıkları.

Birinci gruba giren hatıraları, yakınlarının özellikle de Nihad Sami Banarlı'nın himmet ve gayretleriyle ancak Y. Kemal'in ölümünden sonra yayınlanabilmiştir. Şairin el yazısıyla bıraktığı hatıraları, **Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hâtıralarım** başlığı ile kitaplaştırılmıştır¹.

* S. Ü., Fen-Edebiyat Fakültesi, Öğretim Üyesi.

¹ Gerek bu kitabın değişik baskıları ve künyeleri, gerekse Yahya Kemal'le ilgili en geniş bibliyografya için bkz. "Yahya Kemal Beyatlı Hakkında Bir Bibliyografya Çalışması", (Hazırlayanlar: Sadık Tural, Nesrin

Bu arada özellikle belirtmeliyiz ki, yazarın nesirdeki gücünü de gösteren söz konusu eserin her bakımdan gerçek değerinin takdir edilebilmesi için bizzat okunması şarttır. Bir özetleme yapmak gerekirse, bu kitapta mümkün mertebe doğruları yansıtmaya çalışan hatırat sahibinin doğumu, ecdadı, ailesi, çocukluğu, tahsili, yetişmesinde rol oynayanlar, arkadaşları, aşkları, çeşitli zamanlarda, değişik vesilelerle gittiği ve barındığı yerler, özellikle ilk gençliğini geçirdiği Paris yılları, resmî görevleri, şiire başlaması, bu türde kendini geliştirmesi, yerli ve yabancı birçok sanatçı, yazar, şair, düşünür, siyasetçi ve yönetici ile kurduğu arkadaşlıklar, sosyal, siyasî, tarihî,aktüel ve kültürel bazı kurum, kuruluş, olay ve şahsiyet hakkında çekici bir üslupla anlattıklarını buluruz.

Kısmen de olsa bir fikir verebilmek amacıyla, onun hatıralarından iki aktarma yapmayı uygun görüyoruz. Bunların ilki şairin hatırat türüyle ilgili görüşlerini içermektedir:

“‘‘Hâtırat’’ yazmak kimin hâtırından geçmemiştir? Bu nev‘-i edebiyâta kim kendini yakından ehil görmemiştir? İsmi üstünde olduğu gibi, bütün edebî nevilerin en ziyade ferdî olanı bu olduğu için, hiç şüphesiz ki en fazla sahtekârlığa ve yalancılığa müsait olanı yine budur. **Kaadî ola da’vâcı vü muhzır dahi şâhid** meseli bu nevîde hüküm-fermadır. Lâkin tabîatın ne kadar garip bir kanûnu vardır. **Hâtırat** kadar **az inandırın** nevî de yok gibidir. Jean Jacques gibi, hâtıratını kendi aleyhinde yazan bir muharrir kaari‘ler derhal inanır da, kendini temiz, güzîde gösterene inanmaz, hele böbürlenene, ‘‘şöyle demiştim, böyle yapmışım..’’ diyene burun büker.’’²

İkinci aktarma Yahya Kemal’in Nihad Sami Bey’e anlattığı hatıraları arasından seçilmiştir. Aşağıdaki parçadan anlaşıldığı kadarıyla onun terbiyesinde ilkin en etkili rolü annesi oynamıştır:

“Lâkin benim hem dinî hem millî terbiyem üzerinde daha şiddetle müessir olan, annemdir. Annem çok müslüman bir kadındı. **Muhammediyye** okur, bana Kur’an öğretirdi.

Tagizâde, Metin Kayahan Özgül, Mehmet Önal), **Ölümünün Yirmibeşinci Yılında Yahya Kemal Beyatlı**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları:53, Seri:III, Sayı:A.14, Ankara, 1983, s. 257-295.

² Yahya Kemal; **Çocukluğum, Gençliğim ve Siyasî, Edebî Hâtıralarım**, Baha Matbaası, İst., 1973, s. 117-118.

Muhammediyye'den bizzat Yazıcızâde Mehmed Efendi'nin, hazîn bir makamla söylediğini zannettiğim bir ilâhîyi çok severdim:

Eğer Rûm'un revânında görürsem ben dilârâyı

Revânînâ revan îdem Semerkand'î Buhârâ'yı

mısralarında coğrafyaya âit şehirlerden, ülkelerden ziyâde, başka bir âleme, belki de âhirete âit bir yerler görür gibi olurdum. Annemin sesi ile birlikte bu ilâhî bende hem hazin hem rûhânî duygular uyandırırды.

Annem, **Yazıcızâde'yi** sabah namazlarını kıldıktan sonra okurdu. Beyaz başörtüsü ile, elindeki kitaba imanla eğilişini hâlâ görür gibiyim. Çok yerlerini anlamadığım halde, annemin yüksek sesle ve makamla okuyuşundan dinlediğim **Muhammediye'nin** o mısraları bana bizim öz maceramız, evimizin, mahallemizin, Üsküb'ün ve müphem sûrette bütün milletimizin dünyâ ve âhîret mâcerâsı gibi gelirdi. Daha o yaşta **Yazıcızâde Mehmet Efendi'nin** Türklükle islamlığı yuğuran, millî, islâmî harsini benliğimde hissetmeğe başlamıştım.

Annem, Yunus Emre'nin ilâhîlerini de söylerdi:

Şol cennetin ırmakları

Akar Allah deyû deyû

ilâhîsini bana da öğretmişti. Bu ilâhîyi makamla bilir ve söylerdim.

Annem bana: Oğlum dünyâda iki insanı sev... Peygamber Efendimizi birde Sultan Murad Efendimizi sev!... derdi.

(...)

Bir gün evimizde kadın misâfirler bulunduğu bir sırada annem bu kadınların yanında beni öperken: "inşallah şehîd olur." demiş ve ağlamıştı.

Yanımdaki kadınlar: "Aman, ne söylüyorsun?!" demişlerdi.

Fakat annemin gözyaşları samîmiydi. Hiç şüphesiz, gözünün önüne gelen manzaraya dayanamamakla beraber bir şehîd annesi olmanın fazîletini de idrâk etmekte idi.”³

Yahya Kemal’in ikinci gruba giren hatıraları, yani henüz sağken şairle diyalog kuranların onun hakkında yazdıkları ve anlattıkları ise, birkaç altbaşlık bünyesinde toplanabilir. Bu altbaşlıkları bazı örneklerle şöyle sıralayabiliriz:

1. Şairden hayranlıkla söz edenler: Görebildiğimiz kadarıyla bunlar Yahya Kemal’le ilgili hatırası olanlar içerisinde çoğunluğu teşkil etmektedir⁴. Bunlardan biri olan Prof. Dr. H. Vehbi Eralp’in ilginç bir hatırasını birlikte dinleyelim:

“Bir gün Taksim meydanında yanyana yürüyorduk. Yahya Kemal birden bire durdu; damdan düşercesine bana: “Aziz Vehbi, ben evlensem çocuğum olur mu?” diye sordu. Belki de gülünüp geçilecek olan bu sual, içime işledi. Bir başka gün de: “Sen evlenmekle ne iyi ettin; insan genç yaşında evlenmeli ve hemen bir çocuk yapmalı” dedi. Anlamıştım; Yahya Kemal yuva ve çocuk hasreti çekiyordu. O sıralarda babam ölmüştü. Artık Yahya Kemal’i daha çok ve daha başka türlü sevmeye başladım. Bir dediğini iki etmiyordum; iki elim kanda olsa, beni çağırınca hemen yanına koşuyordum.”⁵

Bir başka hayranı ise, onun sohbetine doyulmayan biri olduğunu şöyle anlatıyor:

“Türk edebiyatında misli bulunmayan eserlerinde vecd ve huşuyla hayran olduğumuz Yahya Kemal; aynı zamanda sohbetine doyulmayan eskilerin “Meclis ârâ” dedikleri, harikûlâde güzel konuşan bir zattır.

Hatta Fazıl Ahmet ondan şöyle bahsetmişti:

³ Nihad Sami Banarlı, *Yahya Kemal’in Hâtıraları*, Baha Matbaası, İst., 1960, s. 24-26.

⁴ Nihad Sami Banarlı’nın hatıra sayılabilecek bütün yazdıklarından başka, hayranlıkla söz edenlerden bazıları için bkz. H. Vehbi Eralp; *Yahya Kemal İçin*, (Yahya Kemal’i Sevenler Cemiyeti) Neşriyatı No:1, Doğan Kardeş Yayınları A. Ş. Basımevi, İst., 1959, 95 s. *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası I-II*, Baha Matbaası, İst., 1959, 1968. (Bu mecmualarda bulunan hatıralardan, bir ikisi hariç, hemen hepsi, Y. Kemal’e duyulan hayranlığı ifade etmektedir.)

⁵ H. Vehbi Eralp; *Yahya Kemal İçin*, İst., 1959, s.7.

-Bir kaç yüz sene evvel; güzel söz ve sohbet ehlini ağırlığınca altınla taltif eden, nükte kıymeti bilir hükümdarlar zamanında olsaydık; devrin hakanına en makbul nedim ancak Yahya Kemal olabilirdi!...

Fazıl Ahmet'in isabetine emin bulunduğum bu teşhisinin bir tecellisine; yıllardan sonra bir Ankara İstanbul yolculuğunda şahid olmuştum: On beş sene evveldi, sanırım... Trende Yahya Kemal ile konuşmaya dalmıştık. Sonra Hasan Ali Yücel'in de iltihakiyle bir kat daha güzelleşen sohbet esnasında, tren ansızın durdu. Bulduğumuz yerin bir istasyon olmadığını görüp, kondoktöre ne zaman hareket edeceğimizi sorunca; bozulan lokomotif yerine Ankara'dan ancak dört saat sonra yenisinin gelebileceğini öğrenip, tekrar Yahya Kemal'i dinlemeye başladık.

Gözlerimiz onun sözü cevher gibi kulaklarımıza sunan ağzına çevrilmiş, nadide bir şaraptan zevkli müsahabesiyle mestolmuşken, tren hareket etti. Kondoktöre:

-Hani, dört saat bekleyecektik?

Deyince, memur şaşırdı:

-Lûtfen saatinize bakınız!

O zaman anladık ki, hattâ fazlasiyle beklemiş; Yahya Kemal'in enfes sohbetiyle, zamanın nasıl geçtiğini farketmemiştik.⁶

Öte yandan hakkında pekçok manzum medhiye ve mersiye bulunan, Yahya Kemal'in şiirlerine yazılan birçok nazire bile, şaire duyulan hayranlığın nazma dökülmüş şekilleri olarak kabul edilebilir⁷. İşte başarılı nazirelerden biri:

⁶ Necdet Rüştü Efe, "Türk Nüktedanları: Yahya Kemal", Zafer, 28.11.1954

⁷ Manzum medhiye, mersiye, nazire, hatta şaka ve yergileri topluca bulmak için şu kaynağa başvurulabilir: Hilmi Yücebaşı, *Bütün Cepheleriyle Yahya Kemal (Hayatı-Hatıraları-Şiirleri)*, 4. b., Hamle Matbaası, İst., 1962, s. 134-188. Bu kitaptan birer örnek olmak üzere, M. Faik Ozansoy'un "Yahya Kemal'e "Mersiye"si (s. 134) ile Fazıl Ahmet'in medhiye sayılabilecek "Yahya Kemal Vafında" (s. 170) adlı manzumesi gösterilebilir.

“TALEBE TÜRKÜSÜ

-Mohaç Türküsüne Nazire-

Bizdik o imtihanın bütün heyecaniyle coşan.
Bizdik o sabah ilk olarak imtihana koşan!
Uçtuk mektep koridorlarında muvaffikiyet hevesiyle
Öğrenmiştik Afrika'yı çölüyle, devesiyle
Kalbimizin saniyede üç buçuk attığı gündü
Tam o sırada karşıdan, mümeyyiz göründü
Çatık yüzlü bir kişi ki almıyor bizi kâle
Girdik imtihan odasına, geldik feci bir hale
Birbirimize vedâ ettik, içimizden korku silinsin
En son gayretimizdir bu, herkesçe bilinsin
Acele acele yazarken cevapları, âdetâ yarıştık
Derin düşüneyim derken peri, cine karıştık
Nihayet çıktık hepimiz koşarak işkence odasından
Nedir çektiğimiz, şu imtihan modasından
Bir bahçedeyiz şimdi arkadaşlarla beraber
Bizler gibi titremiş, o yoldaşlarla beraber
Lâkin kalacak mektebe bizden
Her zaman çınlayan bir hâtıra seslerimizden.

Güner Berktaş⁸

⁸ Bkz., a.g.e., s. 174.

2. Daha çok onun aleyhinde bulunanlar: Sayıları pek fazla olmayan bu tür aleyhte bulunuşları, çeşitli sebeplere bağlamak mümkündür. Bunlar arasında şairliğini ve şöhretini kıskanmaktan, Yahya Kemal’le fikir, meslek, meşreb ve mizaç itibarıyla ters düşmeye kadar bir dizi sebep sayılabilir.

Nitekim onu en iyi tanıyan ve tanıtanlardan A. Şinasi Hisar’ın şu ifadeleri bu tesbitimizi doğrular niteliktedir:

“O zamanki devrin, yani bu meşrutiyet devrinin eski tanınmış şairleri onun “şöhret-i sehile” sandıkları şöhretini galiba biraz kıskanarak, biraz da şaşmış olacaktı. Kolay sandıkları bu şöhretten galiba biraz alınmış olacaktı ki günün birinde zarafet meraklısı Cenap Şahabeddin “Evvelce şiirler vardı; şairler lâedri olabilirlerdi şimdi ise şairler meşhur. Lakin şiirleri lâedri!” diyordu. Sonra, Darülfünunda edebiyat müderrisi olan Rıza Tevfik de bir gün: “Evet, Yahya Kemal güzel yazıyor ama insan dört mısra ile şair olur mu?” dediğini ve talebesinden biri: “Aman efendim, Eğer maksud eserse mısra-ı berceste kâfidir” deyince de, “Eh öyle ise diğer üçünü de cabadan yazmış!” diye cevap verdiğini duymuştuk.

Her zaman canlı sözler söyleyen Süleyman Nazif de: “Yahya Kemal’in 12 tanesi bitirilmiş ve 12 tanesi de bitirilmemiş olarak 24 mısramı gördüm, okudum ve beğendim. Başakları ise bunları görmeden alkışlıyorlar” diyordu.”⁹

Diğer taraftan Doğan Nadi’nin, “Rahmetli Yahya Kemal çok mübâlağacıydı. Umumiyetle her şairde bu meyil vardır ama Yahya Kemal’de pek ileri, pek aşırı bir derecedeydi. Sevdiklerini (mesela arkadaşımız Doç. Dr. Cahit Tanyol) göklerin üstüne çıkarır, sevmediklerini de (mesela dostumuz Peyami Safa) yedi kat yerin dibine batırırdı.”¹⁰ Hükmüyle başlayan ve daha çok şairi yeren -kısmen haklı sayılabilecek- yazısındaki olumsuz yaklaşımını Yahya Kemal’le fikren ters düşüşüne bağlamak sanırım yanlış olmaz.

Necip Fazıl’dan alacağımız aşağıdaki hatıra ve değerlendirmede, yukarıda saydığımız sebeplerden bazıları yanı sıra, mistik ve genç şairin,

⁹ Abdülhak Şinasi Hisar, *Ahmet Haşim - Yahya Kemal’e Vedâ*, Ötüken Neşriyat, 3. b., İst., 1979, s. 178-179.

¹⁰ Doğan Nadi, “İfratçı Yahya Kemal”, *Cumhuriyet*, 04.11.1958.

kendini Yahya Kemal'den daha üstün bir yolun başlangıcında görmesinin de payı olsa gerek:

“(N. Fazıl kendinden bahsediyor.) Onun bütün ümidi, kendisini aşan bir şeydedir; kalbine üflenen mânevî solukta...

Bu soluğun ilk eserlerinden biri “Ağaç” dergisinde çıkan “Bendedir” şiiri oldu.

Ne azap, ne sitem bu yalnızlıktan,

Kime ne, aşılmaz duvar bendedir.

Süslenmiş gemiler geçse açıktan,

Sanırım gittiği diyar bendedir.

Yaram var, havanlar dövemez merhem;

Yüküm var, bulamaz pazarlar dirhem.

Ne çıkar, bir yola düşmemiş gölgem;

Yolar ki, Allah'a çıkar, bendedir.

Şiirin yayınlandığı gündü. Mistik şair bir iş için Suadiye tarafına gitti. Vakit öğle... Suadiye gazinosunun terasında denize karşı yemek yemeyi arzuladı. Bir de baktı ki, Yahya Kemal orada... Gayet beşaretli, keyifli... Mistik şaire kollarını açtı:

-Vay, efendim, ne güzel tesadüf... Bir masaya geçip karşılıklı yemek yiyelim...

Oturdular.

-O ne şiir öyle, bugün “Ağaç” mecmuasında gördüm?...

-Beğendiniz mi?

-Sorma! Oku bakayım o şiiri, bir de senin ağzından dinleyeyim!

Şiir okumayı hem de (teatral) jestler ve ahenklerle, hiç sevmeyen Mistik Şair, düşünür ve yutkunur gibi yaparken, Yahya Kemal onu bir baştan bir başa ezbere okumaz mı? O yayvan, dalgalamalı ve titremeli sesiyle... Genç şair dondu.

Yahya Kemal ve neslinin bir adeti vardı. Kendilerinden sonrakilerle alakalı görünmek istemezler. Bunu küçüklük sayarlar... Hatta isimlerini belirtmek gerekince onu, kasten ters söylerler:

-Hani bir şair var ya; Kutsi Ahmed midir, nedir?

Hele onlardan bir mısraı hafızalarına nakşetmiş görünmeyi asla kabul edemezler.

Yahya Kemal'e ne olmuştu ki, küçüklükten başka bir şey olmayan mahut büyüklük takdiğini bir an için unutmuş ve meftunluğunu ağzından kaçırmaya razı olabilmişti. Ah, Mistik Şair, ah, büyüğü ve küçüğüyle şu Bâbîâli ikliminde, her bakımdan ne de yalnızdı!¹¹

Yahya Kemal'e karşı olanlar arasında son olarak, Yusuf Ziya Ortaç'ı anabiliriz. Onun Yahya Kemal'e dair daha çok olumsuz şeyler yazmasında, yukarıda sıralanan sebeplerden başka, şairin Yusuf Ziya'yı hafife alması ve Portreler yazarına attığı "manevî tokat" da göz ardı edilmemelidir. "Manevi tokat" meselesini, H. Fahri Ozansoy'un ifadelerinden nakledeyim:

"Bir gün gene içimizden birine kızmıştı. Kendisi söyledi:

-Ona bir tokat savurdum ki..

Dehşetle:

-Aman üstad! Dedik. Ya o ne yaptı?

-Ne yapacak? Suratı kıpkızıl, yürüdü gitti.

-Yaa?

¹¹ Necip Fazıl Kısakürek, **Bâbîâli**, 2. b., Büyük Doğu Yayınları:2, İst., 1976, s. 225-226. Aynı eserin başka yerlerinde, N. Fazıl'ın Y. Kemal'e karşı daha çok olumsuz (bkz. s., 92,94,180) az da olsa olumlu (bkz. s. 101) bir tavır takındığı görülmektedir.

-Evet. Ben köprü'nün boğaz tarafından geçiyordum, o Haliç tarafından. Karşıdan beni görünce şaşaladı. Hemen kolumu kaldırdım ve tokatımı yapıştırdım.

-Yani uzaktan?

-Evet, Manevî bir tokat. Bu ona yetişir.

Böyle çocukça hiddetleri ve hareketleri de vardı.”¹²

Sebeplerini de göz önünde bulundurarak, şimdi de daha çok Yahya Kemal'in kaprislerini sıralayan Y. Ziya'nın ifadelerini izleyelim:

“Bir gün, Abdullah Efendi lokantasında öğle üstü Yahya Kemal, masama gelmek lûtfunda bulundu. Sevinierek ayağa kalktım, yerimi verdim ve ben karşısına oturdum.

-Ne lâtif adamsın, Yusuf Ziya diye iltifat etti.

Pek keyifli bir yemek yiyorduk.

-Yahya Kemal'ciğim, dedim, dikkat ediyorum senin mısralarında kelime yok.

Yüzüme merakla baktı.

-Kelimeler, dedim mısraın potasında eriyor, bir bütün oluyor... Artık o bütünü kırmadan, zedelemeyen bir nokta bile çıkaramazsın.

Pek sevindi pek... Burada tekrarlayamayacağım kadar güzel sözlerle sevindi.

Ama, sofradan dargın kalktık. Neden mi? Sadece karşısındakine insan saygısı göstermeyişinden.

Yemek sonunda, masaya küçük bir bakır tas getirtmiş ve ağzından çıkardığı takma dişleri karşımda yıkamaya başlamıştı. Suların üstünde yemek kırıntıları yüzüyordu. Midem burkularak koptu sandım.

¹² Halid Fahri Ozansoy, “Yahya Kemal ve Hatıraları” *Havadis*, 03.11.1958.

Belki biraz hırçın:

-Yahya Kemal, bunu bana yapmaya hakkın yok, dedim.

Mağrur ve öfkeli haykırdı:

-Bir daha benimle oturmazsın...

Ben de aynı sesle bağırdım:

-Benimle oturan sensin!..

Kalktı, gitti, darıldık.

Yalnız bana mı?.. Halit Fahri'ye bir gün sormuş:

-Ne iş yapıyorsun?

-Edebiyat hocasıyım...

-Maaşın?

-Seksen lira...

Hakaretle gülmüş:

-Oooh, bedavadan milletin seksen lirasını alıyorsun!

Yahya Kemal bunu söylediği zaman milletin binlerce lirasını alan bir elçi idi!

İbrahim Alaettin Gövsa gibi, karınca incitmez bir adam, onun çirkin bir tecavüzüne uğramış, ama şu müthiş mısralarla da damgalamıştı:

Şairim der de tufeyli yaşatır gövdesini

Dayanıp köhne Nedim artığı üç beş satıra!

Senelerden beridir aynı sakız, aynı geviş,

Seneler var ki doğursun diye baktık katıra!¹³

¹³ Y. Ziya Ortaç, **Portreler**, 2. baskı, s. 140-141.

3. Kimi zaman öven, kimi zaman yerenler ve onu mümkün mertebe objektif olarak yansıtmaya çalışanlar: Y. Kemal'i bazen övüp, bazen yerenlerden biri Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. Ünlü yazar, **Gençlik ve Edebiyat Hatıraları**'nda kendisine, “-Öp elini, büyük edebiyat üstadımızın!” sözleriyle tanıtılan Y. Kemal'e, bu nitelemeyi önceleri bir türlü yakıştıramadığımı, fakat çok geçmeden bir akşam davetlilere onun ezbere şiir okuyuşunu dinledikten sonra “edebiyat üstadı” payesini hiç de fazla görmediğini, şairle kimi noktalarda birleşip, kimi yönlerden ayrı görüşleri benimsemelerine rağmen Türk edebiyatında yenilik yapmak üzere ortaklaşa birtakım arayış maceralarına giriştiklerini, hatta “prensip itibarıyla daima mutabık” kaldıklarını, aralarındaki dostluğun da bu fikir uyuşması ile başladığını, zaman zaman aynı evde barındıklarını, birlikte Bektaşî tekkesine ve Büyükkada'ya gittiklerini anlatır. Ancak yine Y. Kadri'nin bu arada yazdıklarına göre, Y. Kemal alınganlık huyundan dolayı hemen bütün yakın arkadaşlarına ucu zehirli yergi oklarını fırlatabilmiştir. Hatta bir defasında bazı dedikodular yüzünden, birlikte geçirdikleri acı tatlı günlerine, onca fikir ve kader birlikteliklerine rağmen yergi oklarını Y. Kadri'ye de yöneltmeye başlamış, bununla da hıncını alamayarak bir düelloya davet mektubu bile göndermiştir¹⁴.

Aşağıya Y. Kadri'den alacağımız biraz uzunca parça, kanaatimizce onun Y. Kemal'le ilgili hem olumlu, hem de olumsuz hatıra ve görüşlerini yansıtmaktadır:

“Şahane tenbellik... Evet, Yahya Kemal şahane bir tenbeldi. Bundan ötürü kafasının içindeki hazineden bize pek az şey bırakıp gittiği kanaatindeyim. O hazinenin ne kadar zengin olduğunu ancak birkaç yakın arkadaşıyla bazı müridleri bilirler ve bunlar, onun ölümünden sonra yayımlanan eserlerini bir kere daha gözden geçirirken asıl şahsiyetinin yalnız bu belgelerle ölçülemeyeceğini düşünmüş olsalar gerektir. Nitekim, aziz şairin ölümü münasebetiyle yazdığım bir yazıda böyle bir düşünce üzerinde durmuş ve Yahya Kemal'in yokluğunu en çok özel sohbetlerinden mahrum kalmakla

¹⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Gençlik ve Edebiyat Hatıraları**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1969, s., 141 vd.

hissedeceğimizi belirtmiştim. Zira bence asıl Yahya Kemal, her biri edebiyat ve tarih görüşümüze yeni yeni ufuklar açan bu sohbetlerin adamı idi* .

Kaç kere, “bütün bu söylediklerini niçin bir masa başına oturup yazmıyorsun? Bir gün, hepsi zihinlerde dağılıp gidecek ve korkarım senden, senin en zengin tarafından ortaya bir şey kalmayacak”, demiş ve onun bu sözünden rahatı bozulup keyfi kaçarak bana cıgarasının dumanlarını savurmakla yetindiğini görmüşümdür.

Bir masa başına oturup yazmak, çalışmak mı? Elçiliklerde bulunduğu zamanlar ne yapardı bilmiyorum. Fakat, bizim aramızda yaşayan Yahya Kemal için böyle bir şeye ihtimal verilemezdi. Gerçi, onu, bir kere, pek kısa bir süre boyunca, yazı işlerinin başında bulunduğum bir gazetenin haftalık edebî ilâvesini hazırlamak vazifesiyle bu ihtimal verilmeyen duruma katlanmak zorunda bıraktığımızı hatırlarım. Masanın üstündeki beyaz müsvedde kağıtları karşısında cigara cigara üstüne, kahve kahve üstüne içerek saatlerce nasıl kıvrandığı da gözlerim önündedir. O sıralarda, bir akşam, daha doğrusu bir gece, geç vakit onu âdeta acınacak bir halde bulmuştum. Baş mürettip gelmiş, ondan yarım sütunluk daha yazı istiyordu ve Yahya Kemal kan ter içinde bunu yetiştirmeye çabalıyordu. Şu da var ki, yarım sütunluk eksik de kendi imzası altında çıkacak baş yazıda idi. Buna başka bir yerden herhangi bir ekleme yapılamazdı. Bunun üzerine onun üslubunu taklit etmek suretiyle bitiremediği işi benim tamamlamam lazım gelmişti.”¹⁵

Görebildiğimiz kadarıyla Yahya Kemal üzerine konuşan ve yazarlar içerisinde en objektif kalabilenlerden biri Abdülhak Şinasi Hisar olmuştur. A. Ş. Hisar, bazılarını önceden yayınladığı, şairle ilgili kendinde bulunan malzemeleri, sonradan **Yahya Kemal’e Veda** adı altında kitaplaştırmıştır¹⁶. A. Şinasi burada, Yahya Kemal’le ilk tanıştığı gençlik yıllarının Paris hatıralarından, onun Türk Ocağında açıkladığı kimi düşüncelerine, bazı latifeleri ile mısralarından kendine gönderdiği birkaç mektuba kadar çeşitli

* Yakup Kadri’nin bu tesbiti doğrultusunda, Y. Kemal’in sohbetinde bulunanlardan bazıları, onun söylediklerini sonradan yayınlamışlardır. Nitekim bunlardan sadece biri olan Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, 1943-1958 yılları arasında hocası Y. Kemal’in sohbetinde bulunmuş, bu süre zarfında tuttuğu notları derleyerek sonradan kitaplaştırmıştır. Bkz. **Yahya Kemal’in Dünyası**, Tercüman Tarih ve Kültür Yayınları:2, 1980, 153+7s.

¹⁵ Y. K. Karaosmanoğlu, a.g.e., s. 155-157.

¹⁶ Abdülhak Şinasi Hisar, **Yahya Kemal’e Veda**, Hilmi Kit., İst., 1959.

bilgi ve belgeye yer vermekle kalmamış; hayatı, sanatı, kişiliği ve eserleri çerçevesinde şair hakkındaki değerlendirmelerini de mümkün merteye objektif bir yaklaşımla dile getirmiştir. Bir taraftan Paris'te tanıştığı yirmi yaşlarındaki Yahya Kemal hakkında, "bir memur olan babası kendisine bir maaş yolluyordu. Fakat belki müsrif olduğundan muntazaman para sıkıntısı çektiğini görüyordum."¹⁷ diyen A. Şinasi Hisar, diğer taraftan şairle ilgili şu isabetli tesbitleri yapabilmıştır:

"Kendisi her zaman nükte ile konuşur, mizahî sözleri arasına mısralar yerleştirir, bu nüktelerini mizahî manzumelerini de şiirleri gibi itina ile tashih, tâdil ve ikmâl ederdi. Fakat bilhassa şiirleri öyle tashihlerle o kadar büyük bir ustalikle yapıyordu ki tashih edilmiş bu mısralar en güzelleri arasında bulunurdu. Onun o sözleri, nükteleri, lâtifeleri, hicivleri, mısraları, manzumeleri, değişmeleri o zamanlarımızın günler ve gecelerine karışan zevklerimizdi."¹⁸

Gelelim Yahya Kemal'in nüktelerine. Öncelikle A. Ş. Hisar'ın haklı olarak işaret ettiği bir gerçeğin altını çizmeliyiz. O da şu: Dost-düşman, öven-yeren hemen herkes kabul etmektedir ki, Yahya Kemal, nüktedan, hoş sohbet ve hazır cevap bir sanatçıdır. Onun bu yönüne dair -belki bir kitap oluşturabilecek kadar çok olan- doküman, değişik kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan unutamadıklarını A. Ş. Hisar, anılan eserinde, "Yahya Kemal'in Bazı Sözleri" ve "Bazı Manzum Lâtifeleri" başlıkları altında topluca nakletmiştir. Örnek olmak üzere oradan buraya önce mensur nüktelerinden birkaçını alalım:

"Bir genç için hem şiir yazıyor, hem resim yapıyor; lâkin acaba hangisini tercih etseydi? diye sormuşlar. Yahya Kemal:

-Resmi tercih etsin!

deyince: Ama siz daha resimlerini görmemişsiniz? Demişler. Yahya Kemal de:

-Evet, resimlerini görmedim ama şiirlerini gördüm! demiş.

*

¹⁷ A. Ş. Hisar, *Ahmet Haşim - Yahya Kemal'e Veda*, 3. b., Ötüken Neş., İst., 1979, s. 169.

¹⁸ a.g.e., s. 167.

* *

Hüseyin Siret bir manzumesini Yahya Kemal'e okumuş ve:

"Rehgüzarımda bir garip horoz

Eyliyordu benimle istihza"

diye bitirmiş şiirini. "Nasıl buldunuz?" diye sorunca Yahya Kemal:

-Horozun hakkı var! diye cevap vermiş.

*

* *

(...)

Celâl Sahir kitaplarının yanında bir resim çıkartmış. Yahya Kemal:

-Celâl Sahir resmini çıkartmak için yanına aldığı kitapların yarısını okusa hayli âlim biri olacak! diyordu.

*

* *

Mithat Cemal Yahya Kemal için:

-Adı var amma eseri yok! demiş. Yahya Kemal Mithat Cemal'e

-İşte senin en güzel eserin bu sözdür. Bu sözü sakla, üst tarafını at! diyordu.

*

* *

Mithat Cemal'in bir romanı otuz gündür intişar ederken artık tahammülümüz kalmadı diyenler olmuş. Yahya Kemal:

-Ben onun şiirine otuz senedir tahammül ediyorum. Siz nesrine otuz gün tahammül edemiyorsunuz demiş!

*

* *

Yahya Kemal:

-İzmir'e, Bergama'ya, Efes'e gidiyorum. İsmail Habib varıp yazmadan evvel oraları bir göreyim! diyordu.

*

* *

(...)

Yahya Kemal:

-Doktorlara sorarsanız karaciğer mükemmel, kalp mükemmel, böbrek mükemmel, tansiyon mükemmel! Yalnız ben berbat bir haldeyim! diyordu.

*

* *

(...)

Dilimizi tersine cümlelerle bozmak isteyenlere Yahya Kemal:

-Ben de teceddüt taraftarıyım. Ama reform tam olmalı! "dim gel, ve e!" demeli demiş"¹⁹

Şimdi de kimilerine A. Şinasi'nin yaptığı kısa ve gerekli açıklamalarla birlikte Y. Kemal'in manzum latifelerinden bazılarını okuyalım:

"Uğraşmanın neticesi, Abdülhamid ile,

Berr-i atfiki boyladı, bahr-ı cedid ile.

(Abdullah Cevdet menfası olan Trablus-u Şam'a Bahr-i Cedid vapuru ile gönderilmişti.)

*

* *

(...)

Bâki Efendi, Rıfki Melûl, bir de bendeniz

Bizler ikinci devre melâmilerdeniz!

¹⁹ a.g.e., s. 182-184.

*
* *

Yahya Kemal Ankara'da:

Bazan vekil olur ki oynar çelik çomakla;

Alt üst eder cihanı bir zeybek oynamakla!

*
* *

Yahya Kemal Madrit'te:

Madrit'te kahvehaneyi gördüm ki havradır,

Bir yerdeyiz ki söz dediğin şey palavradır!"²⁰

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla, Yahya Kemal'e dair en fazla nükte fıkra ve şakayı (toplam 102 adet), **Bütün Cepheleriyle Yahya Kemal Hayatı-Hatıraları-Şiirleri** adlı eserinde, Hilmi Yücebaş derleyebilmiştir²¹. Mümkün mertebe şairin değişik özelliklerini yansıtanları seçerek ve tekrardan kaçınmaya çalışarak Hilmi Yücebaş'ın derlediklerinden beğendiğimiz bazı nükte, fıkra ve şakayı aşağıya aynen alıyoruz:

ÜSTAT

"Celâl Sılay, Yahya Kemal'in meclisinde bulunuyordu:

-Efendim, dedi, müsaade ederseniz size üstat diyeyim.

Yahya Kemal güldü:

-Hay hay... Biz de aramızda birbirimize üstat demezsek zaten kim diyecek ki!.. (s. 104)

*

²⁰ a.g.e., s. 186-188.

²¹ Hilmi Yücebaş, **Bütün Cepheleriyle Yahya Kemal hayatı-Hatıraları-Şiirleri**, Yeni İlavelerle Dördüncü Basılış, Hamle Matb., İst., 1962, s.101-133. (Bu eserden aktardıklarımızın sayfa numaraları, her nüktenin sonunda ve parantez içinde gösterilmiştir.) Hilmi Yücebaş'ın derleyemediği başka nükteler de bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını içeren kaynaklardan sadece biri için bkz. Ağah Oktay Güner, "Yahya Kemal'in Nükteleri", Tercüman, 4 Ağustos 1985.

SEBEP!

(...)

Üstat Yahya Kemal'i Yakacığa dâvet etmişlerdi. Kendisini istasyonda karşıladılar. Bir fayton bekliyordu.

-Binelim!

dediler. Koca şair başını salladı:

-Olamaz! Otomobille gidelim.

-Niçin üstat? Araba daha keyiflidir. Yavaş yavaş, tıkır tıkır gideriz.

-Ben atlı arabaya binemem!

-Neden efendim?

-Binemem.

-Korkuyor musunuz?

-Hayır

-Peki, niçin?

-Hayvanları koruma cemiyetine yazıldım da ondan! (s. 105)

*

ŞAİRİN YEDİSİ

(...)

Şair Ahmet Hamdi Tanpınar, üstat Yahya Kemal'e şikayet ediyordu:

-Sormayın üstadım bu "7" sayısından çektiğimi... Ömrümün her anında onun tesirini hissediyorum... Bir kere senenin yedinci ayının yedinci günü saat yedide doğmuşum...

Üstat, dalgın dalgın cevap verdi:

-Ya.. Hayret?

-Mektepten mezun olduğum tarih 13'tür. 7+6 ise 13 eder... Hatta daha dün...

-Dün ayın 28'i değil miydi?

-İyi ya işte: $7 \times 4 = 28!$

-Şaştım, ne oldu dün?

-106 kuruşluk belediye cezasına çarptırıldım. Bir de baktım ki, 7×15 bu sayı ediyor...

Yahya Kemal, tekrar dalgın dalgın cevap verdi:

-Öyleyse sevin Hamdiciğim kurtulmuşsun, çünkü yedi kere on beş, yüz altı değil yüz beş eder!.. (s. 106)

*

REJİM

(...)

Üstat Yahya Kemal bir doktorla görüşüyordu. Büyük şairin sıhhati ile yakından ilgilenen doktor sordu:

-Üstat, sıhhatce bir şikayetiniz yok ya?

-Çok şükür hayır!.. Yalnız biraz şişmanladım zannederim.

Doktor düşündü, sonra:

-Eğer zayıflamak istiyorsanız meyve rejimi yapmalısınız! dedi.

Yahya Kemal sordu:

-Meyveyi yemeklerden evvel mi yoksa sonra mı yiyeceğim! (s. 108)

*

ÜSTADIN İNTİKAMI

(...)

Yahya Kemal'e yetiştirdiler:

-Dün gençlerden biri sizin şiirlerinizi okudu.

-Okusun!

-Fakat okurken şiirlerinizi mahfetti!

Üstat öfkelenmedi:

-Çok iyi etmiş!

-Sahi mi söylüyorsunuz?

-Evet, çok iyi etmiş... Zaten o şiirler beni mahfetmişti, gençler de onları mahfetmek suretiyle benim intikamımı almış oluyorlar! (s. 112)

*

BİN KÜRSÜ BİLE YETMEZ

Yahya Kemal Gar lokantasının bahçesinde oturmuş anlatıyordu. Etrafında bermutat geniş bir dinleyici kütlesi vardı. Mevzu enteresandı. Çünkü bizzat dedikoduda kendisinden bahsediliyordu. Dedi ki:

-“Dedikodu” deyip geçmeyiniz. Dedikodu mühim bir edebiyat nevidir. Hatta her milletin hususiyetine göre milli şahsiyetleri olan edebiyattır. Dedikodu onu yapan adamın şahsiyetine irfanına göre inceler, yahut kabalaşır. İyi dedikoducu, iyi bir sahne artisti gibi hayran ve geniş bir dinleyici kalabalığı cezbeder.

Nurullah Ataç birden bire yerinden fırlayarak bağırdı:

-Aman öyle ise bu mühim edebiyat nevi için bir kürsü ihdas edelim.

Yahya Kemal sükunetle cevap verdi:

-Yok, işte bu olamaz.

-Neden?

-Çünkü bizde bu işin ustası çoktur. Bir kürsü değil, bin kürsü bile yetmez de ondan. (s. 112)

*

YAHYA KEMAL VE YAKUP KADRI

Fazıl Ahmed son günlerde şair Yahya Kemal medhinde uzun makaleler yazdı. Nüktesi bol, mizahı ince bir edibin üstat bir şâiri yükseltmesi herhalde güzel şeydir. Fakat Ahmed bu arada İsviçre'de geçmiş güzel bir vak'adan bahsediyor. Bir otele cereyan eden bu muhavere edebiyat tarihimize geçecek kadar zariftir.

“Rivayete göre otelin kalabalık salonunda sigarasını tütüren şâir Yahya Kemal'e Amerikalı muharrir uzakta oturan kıymetli mütefekkirimiz Yakup Kadri'yi gösterip sormuş:

-Kimdir tanıyor musunuz?

Şâir Yahya Kemal doğrulmuş:

-Evet, Türkiye'nin en büyük edibi!

Aynı gazeteci biraz sonra tanıştığı Türkiye'nin en büyük edibi Yakup Kadri'ye bir köşede pasta yemekle meşgul Yahya Kemal'i göstermiş:

-Kimdir tanıyor musunuz?

Yakup Kadri hürmetle başını eğmiş:

-Tanımaz olur muyum. Türkiye'nin en büyük şairi! (s.113)

(...)

YA İKİNCİ BASAMAKTA?...

Üstada sordular:

Hâmid hakkında fikirleriniz?

Cevap verdi:

-Yüksek şâir.

-Çok mu yüksek?

-Çok yüksek: Elinde bir merdiven var, birinci basamağı yıldızlara varıyor... (s.114)

ROCK'N ROLL

Dostlar meclisinde demleniyorlardı. Üstat Yahya Kemal:

“Ey hâce, Ali Nihat Tarlan,

Bir kaç kadeh çek de toparlan...”

diyerek kadehini kaldırdı. Prof. Ali Nihat:

-Aman efendim, diye cevap verdi:

“... bir kaç kadeh çek de yuvarlan.”

deseniz daha isabetli olacak galiba. (s. 114)

*

YAKUP KADRI İÇİN

(...)

Yahya Kemal'in, eşekle tura çıkan Yakup Kadri için söylediği beyit meşhurdur:

Vaktaki emr-i Hak Cebel-i Nûr'dan gelir,

Yakub eşeksüvar olarak Tur'dan gelir!... (s. 115)

(...)

*

DAVET

Yahya Kemal dostlarından birine rastladı:

-Bu akşam yemeği benimle yer misin?

Arkadaşı büyük bir sevinç içinde:

-Hay hay!... dedi. Çok memnun olurum. Hiçbir mazeretim yok!

Şâir gülümseyerek cevap verdi:

-İyi öyleyse! Bu akşam size geliyorum. (s.119)

*

AFFEDERSİNİZ

Abdülhak Şinasi, Ankaradadır. Son derece kibar, son derece nazik bir zattır. Yeni şâirlerin Ankara'da çok rağbet gördüğü bir devirdeydi. Nurullah Ataç, Ankara'nın biricik pastahanesinde bu genç havarilerini etrafına toplamış, yüksek perdeden sanat vaazları veriyordu:

Abdülhak Şinasi de yanlarındaki masada, bir arkadaşı ile oturuyordu. Söz edebiyata intikal etti. "Boğaziçi Mehtapları'nın kudretli yazarı, bir yandan çekine çekine öbür masaya bakarak arkadaşına sordu:

-Afedersiniz, Yahya Kemal'in son gazelini okudunuz mu?

Arkadaşı daha büyük bir korkuyla cevap verdi:

-Vallahi kusura bakmayın. Daha Abdülhak Hâmid'den ileri geçemedim!.. (s. 199)

*

TARİHÇİ

(...)

Bir gün meşhur âlim ve tarihçilerimizden biri, üstadı ziyarete gitmişti. Söz dönüp dolaşıp İstanbul'un fethine gelmişti. Lâkırtı arasında Yahya Kemal şehrin o devir tarihine ait bir kelime söyledi. Muhatabı anlamadı. Şair:

-O asırdaki semtlerden biridir! Diye izah mecburiyetinde kaldı. Az sonra bir kelime daha söyledi, muhatabı yine anlamadı. Üstad yine:

-O asırdaki kale kapılarından birinin adıdır! diye izah lüzumunu duydu.

Derken üçüncü bir tâbir üzerinde yine izahat vermek icap ettiği sırada muhatabı:

-Aman üstat, bendeniz zatiâlinizi şâir olarak bilirdim; tarihe ne engin vukufunuz varmış diye sözde hayranlığımı belirtince, Yahya Kemal zarif bir tebessümle:

-Teveccüh buyuruyorsunuz efendim; diye mukabele etti; ne tuhaf bendeniz de zatiâlinizi tarihçi diye duymuştum. Halbuki pekala şiirden ve şairden anlıyorsunuz! (s. 122-123)

*

AH BU ZEKİ RIZA

(...)

Yahya Kemal; Park Otel'in Bahçesi otomobillerle dolu olduğu için küçük taksinin kapısından güç halle çıkabilip, iç kapıya kadar olan kısa mesafeyi aşmaya mecbur kaldı:

-Aman ne uzun yol... Öldüm, bittim...

Salona girince ahabları ona bir iskemle yetiştirdiler. Buna sığamayacağını anlıyan üstad, öteki geniş kanepeye yürüdü. Kendisini takip

eden ahbablar ile sohbeta giriştiği esnada, cebinden bir tütün tabakası çıkarıp, sigara sarmaya başladı. Arkadaşları sordular:

Üstad; sen hazır sigara içerdin. Şimdi de tütün sarmıya mı heves ettin?

Yahya Kemal, içini çekti:

-Ah! Bu zeki Rıza!... dedi; dün Moda Deniz kulübüne gitmişim. Bana; "Muhakkak idman yapıp zayıflamalısınız..." dedi. Ben de böylece hiç olmazsa parmaklarımla tavsiyesini yerine getiriyorum işte!... (s.125)

*

BİR DALGINLIK DAHA

(...)

Yahya Kemal Bey, Lozan Palasta gördüğü küçük bir Fransız çocuğunu okşar:

-Ben bu miniminiyi tanıyorum, der, galiba bizim şâir Faruk Nafiz'in oğlu!

Ruşen Eşref gülümseyerek cevap verir:

-Canım Faruk Nafiz evli değildir!

Bunun üzerine Yahya Kemal Bey dalgın dalgın:

-Ya... der, ne kadar çok benziyor. Belki torunudur! (s. 126-127)

*

YÜZÜNDE DE SAMİMİ!

(...)

Üstadın eski dostlarından F. Ş., salondakilerle hararetili bir münakaşaya dalmıştı; üstad, onların münakaşasını bir müddet dinledikten sonra, yakınında buluna Faruk Nafiz'e döndü:

-F. Ş.'yi kırk senedir tanırım; belki yüz münakaşasında bulundum; bu münakaşaların yüzünde de samimi idi...

Arkasından ilave etti:

-Fakat birinde bile haklı değildi! (s. 128)

*

AVRUPA VE BİZ

(...)

Cumhuriyetin 10. yıldönümünde bir meydan nutku çekiliyordu. Coşan hatip:

-On yılda Avrupayı on asır geride bıraktık!... diye bağırınca, Yahya Kemal esefle dizine vurdu:

-Yâhu, şu Avrupa ile bir türlü beraber olamadık... ya geri kalıyoruz, ya geçiyoruz!... (s. 129)

(...)

*

LİSTE!

Yahya Kemal, öğle üstü Abdullah Efendi Lokantasında büyük bir iştiha ile yemek listesini gözden geçiriyordu:

-Tatar böreği... İç pilâv ... Zeytinyağlı enginar... Kuzu çevirme... Yoğurtlu kebab... Badem tatlısı... Kaymaklı baklava...

Şâir, ağzını şapırdatarak, her günkü sofrada arkadaşlarına listeyi gösterdi:

-İşte, Türkçede okumaya doyamadığım en leziz eser!... (s. 133)''

Sözlerimi Sivas Lisesi'nde Fransızca derslerimize hariçten giren Hulusi Bey'in Yahya Kemal hakkında yazdığı bir dördlükle bitirmek istiyorum:

Yahya Kemal Beyatlı,

Konuşur tatlı tatlı,

Yılda bir şiir yazar,

O da yüksek fiyatlı...

1. The first part of the document is a list of names and addresses of the members of the committee.

1910